

VÕRO KEELE PÕHITÕÕQ

Kakkõhelü: üts ja mitu

Võro keelen om üts esimuudu helü, midä eesti keelen olõ-õi.
Tuu helü kostus nii, nigu midägi jääsiq kurku kinniq – hõkk.
Tuud märgitäs q-ga ja kutsutas kakkõhelüs.
Kakkõhelü sõna lõpun näütäs, kas asju om üts vai mitu,
näütüses *pini* – *piniq*, *puu* – *puuq*, *muna* – *munaq*.

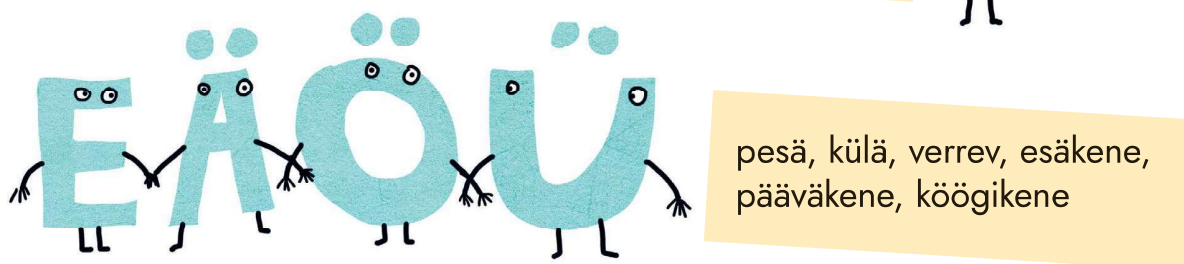
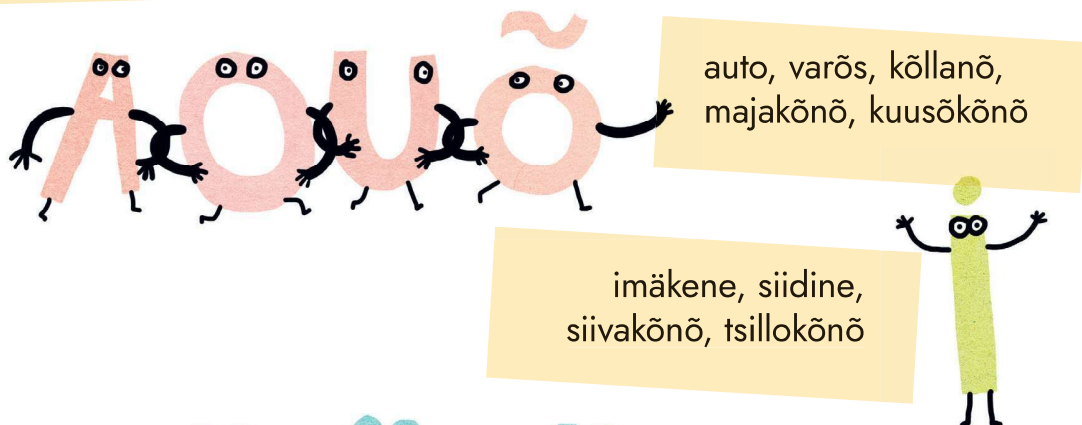
Mõnikõrd tarvitõdas kakkõhelü märkmises ka ülemäst komma ',
näütüses *pini* – *pini'*, *puu* – *puu'*, *muna* – *muna'*.
Mõnikõrd jätetäs kakkõhelü hoobis märkmäldäq, a sõs või ollaq kirotõdust jutust rassõ
arvo saiaq.

Ülesannõq 1. Prooviq vällä üldäq naid sõnno.

aiaq, puuq, tsirguq, raamaduq, lavvaq, paprõq, hiireq, pääväq

Vabahelle kokkokõla ehk vokaalharmonia

Mõnõq täheq ommaq umavaihõl parõmbaq sõbraq. Nii kääväq umavaihõl läbi *a*, *o*, *u* ja *õ*.
Sammamuudu ka *e*, *ä*, *ö* ja *ü*. Üts helü käü läbi mõlõmba rühmäga – tuu om *i*.
Üten sõnan tulõvaq naaq helüq ette rühmilde ja hariligult ei lääq segi.

Ülesannõq 2. Märgiq, kas sõna lõppu tulõ -kene vai -kõnõ?

ehte_____, kikka_____, lehe_____, köüdse_____,
ubina_____, orava_____, pedäjä_____.

Pehmehüs

Võro keelen vöi pehmelt üldäq pia ekä peethellü (kaashäälikut).

Noid vöi võro keelen ka kirjä pandaq väiku kriipsukõsõga tähe kõrval vai pääl. Ku naid vällä ütlet, kuuldus, nigu ütlesit hariligu tähe kõrvalõ viil väiku j-i.

Näütüses:

b c d' f' g h k l' m n p r' s t' v

Eesti keelen ei saaq kirja pandaq häälikit, midä üteldäs häste pehmehe.

Näütüses ommaq kiräpildin tävveste üttemuudu *palk* (puu) ja *palk* (tüütaso), a võro keelen saa noil vaiht tetäq, näütüses **palk** (puu) ja **palk** (tüütaso). Hariligult säänest asja sõski kirja pandaq olõ-õi vaia, selle et sõnaq ei lääq tähendüse poolõst segi. Mitmin tõisin kiilin pehmit häälikit sõski märgitäs.

Nii nigu eesti keelen, muut pehmehüs ka võro keelen tähendüst, näütüses **varo** (eesti keelen 'varu'), **varo** (eesti keelen 'varju').

A võro keelen ommaq mõnõq sõnaq, kon pehmehüst om väega vaia märkiq, et sõna olõs sääne, nigu mi pruugimi kõnnõn. Näütüses pehme r-i ja h-ga sõnon, nigu **maraq**, **karamaa**, **harotus**, **varo**, **kaho**, **põhamaa**.

Tegosõnan saat pehmehüse abil arvo, kas asi om parhillaq (olõvik) vai oll' joba ärq (minevik).

OLÕVIK

Esä pand auto käümä.

Laulja laul.

Lats võtt kelgu.

MINEVIK

Esä pand' auto käümä.

Laulja laul'.

Lats võtt' kelgu.

Ülesannõq 3. Prooviq naid sõnno vällä üldäq kattõ muudu – nii pehmehüsega ku ka ilma.

maraq – maraq,
karalats – karalats,
harotus – harotus,
varo – varo,
and – and',
tull – tull',
võtt – võtt'